

LA TRADICIÓ MUSICAL A DARMÓS. DE LES BANDES A LA PROJECCIÓ INTERNACIONAL

JOAN C. BLANCH I ANGUERA

Professor superior de composició i direcció d'orquestra
darmosmusic@gmail.com

[Data de lliurament i acceptació: agost de 2020]

PARAULES CLAU:

Darmós, música, tradició,
banda, Sara Blanch

PALABRAS CLAVE:

Darmós, música, tradición,
banda, Sara Blanch

KEYWORDS:

Darmós, music, tradition,
band, Sara Blanch

RESUM

En un recorregut des de principis del segle xx fins a principis del XXI, es relata la tradició musical a la població de Darmós començant per la formació de dues bandes l'any 1916, amb tota la càrrega musical que va comportar per al poble; també es deixa entreveure l'ambient que es vivia en aquell moment, l'experiència dels seus membres, les seves vivències i les de les seves famílies. Com va afectar la Guerra Civil espanyola a aquestes formacions i, sobretot, com va deixar la llavor, un cop dissoltes les bandes, per a una continuïtat musical que, represa quasi tímidament, es va desenvolupar fins a arribar a escenaris internacionals i a portar el nom del poble i del país als millors teatres.

RESUMEN

En un recorrido desde principios del siglo xx hasta principios del XXI, se relata la tradición musical en la población de Darmós, empezando por la formación de dos bandas en el año 1916, con toda la carga musical que el hecho conllevó para el pueblo. También se deja entrever el ambiente que se vivía en aquel momento, la experiencia de sus miembros, sus vivencias y las de sus familias. Cómo afectó la Guerra

Civil española a estas formaciones y, sobre todo, cómo dejó la semilla, una vez disueltas las bandas, para una continuidad musical que, retomada casi tímidamente, se desarrolló hasta llegar a escenarios internacionales y llevar el nombre del pueblo y del país a los mejores teatros.

ABSTRACT

This journey from the beginning of the 20th century to the beginning of the 21st tells of the musical tradition of the village of Darmós, beginning with the formation of two bands in 1916, with all the musical influence that had on the village. It also gives an idea of the atmosphere there at the time and the experiences of the band members and their families. It then tells how the Spanish Civil War affected these groups and, above all, how the seed of musical continuity took root even after they had split up. This was taken up again almost timidly and then developed to reach international audiences, bringing the name of the country and the village to the world's leading theatres.

Com a fill del poble de Darmós, les meves paraules podrien semblar gratuïtes amb vista al lector, però amb el temps aprens a ser crític amb tu mateix i, per descomptat, amb tot allò que consideres teu o que forma part de tu, com el teu entorn en el qual no hi permetes falòrnies ni enfiladisses que desvirtuïn allò que no es pot canviar i que potser voldries però no és. D'aquesta manera, serà la memòria, la memòria històrica provinent de la tradició oral, la que conduirà els continguts i la morfologia d'aquest article.

Començaré amb un conte d'una època d'infància innocent de llargues nits a "la vora del foc", basat en una història real...

Móra d'Ebre, 29 d'agost del 1926, Festes Majors. Un missatger, tot esbufegant, porta una notícia a un músic de la banda Iris de Paz de Darmós: "Has tingut un nen, ets pare d'un nen!" Era migdia, la calor ensibornava els cervells d'una manera estrofolària. En Jaume, a l'hora de dinar, caminant pel pont de ferro que creuava l'Ebre, es va atansar a Darmós a conèixer el seu primigeni i comprovar que ell i la seva dona, la Salvadora, estaven bé. Aquell dia, el seu bombardí, de la coneguda fàbrica d'instruments Montserrat, al ball de tarda va sonar com mai ho havia fet, si és que alguna vegada ho feia amb menys entusiasme.

"POSSIBLEMENT,
EN AQUESTA ÈPOCA,
EL POBLE GAUDIA
D'UNA BENAISTRUGA
QUE VA PERMETRE
LA COMPRA
D'INSTRUMENTS I
MATERIAL DIVERS,
EN MIG DE LA PRIMERA
GUERRA MUNDIAL,
EN LA QUAL ESPANYA,
AL NO PARTICIPAR-
HI, GAUDIA D'UN
DESENSOPIMENT
ECONÒMIC; I, AL
MATEIX TEMPS,
AQUESTS NOIETS,
CURTS DE LLETRA ELS
UNS I ANALFABETS ELS
ALTRES, DISPOSAVEN
DE TEMPS LLIURE
PER INSTRUIR-SE EN
«SABER DE NOTA»."

Però, anem més enrere encara, als orígens. Dins el Centre Catòlic, en Pere Blanch Marco ensenyava solfeig a un grup de joves d'entre 15 i 16 anys, els quals formaren una banda que va debutar l'1 de febrer del 1916, amb el nom *Iris de Paz*. Paral·lelament, el rector mossèn Barrufet ensenyava música a un altre grup de joves del poble, que formaven així una altra banda, la qual va debutar el 2 de febrer, l'endemà de l'anterior. El dia de la festivitat de la Verge de la Candelera, patrona de Darmós i Festa Major d'hivern. Aquesta nova banda, dirigida per Josep M. Margalef, es va anomenar *la Societat Obrera*, de mal nom dita *del Manco*. Paradoxalment, un religiós encapçala una agrupació obrera i un laic una de religiosa. Possiblement, en aquesta època, el poble gaudia d'una benastruga que va permetre la compra d'instruments i material divers, enmig de la Primera Guerra Mundial, en la qual Espanya, al no participar-hi, gaudia d'un desensopiment econòmic; i, al mateix temps, aquests noiets, curts de lletra els uns i analfabets els altres, disposaven de temps lliure per instruir-se en "saber de nota".

Tarragona, 24 de setembre de 1923: el batlle de Tarragona Don Josep Mullerat i Soldevila fa entrega d'un diploma a la banda Iris de Paz de Darmós, d'un diploma en què hi consta:

AYUNTAMIENTO CONSTITUCIONAL DE TARRAGONA

Concurso de Bandas Civiles y Militares

Se concede este diploma a la Banda de Música Iris de Paz, de Darmós (Tivisa) por haber tomado parte en el Concurso celebrado los días 23 y 24 actual

Tarragona, 24 de septiembre de 1923

El alcalde

Josep Mullerat

Fig. 1. Certificat de participació de la banda Iris de Paz de Darmós al concurs de bandes civils i militars de Tarragona l'any 1923

Al mes següent, l'octubre de 1923, canviava l'alcalde i el règim: començava la dictadura del general Primo de Rivera. Quan una cosa apareix i desapareix sense que hi hagi referents o documentació que en demostrï la seva continuïtat, se la compara amb el Guadalquivir. Segons la informació que ens consta, les bandes de Darmós continuen durant la dictadura, la República i fins a la Guerra Civil espanyola, encara que en aquests moments no ens consta documentació sobre això. A partir del final de la Guerra Civil, les dues bandes es van unificar en una. Segons la tradició oral, a la nova banda se li va donar el nom Iris de Paz, que podia semblar un nom inèdit, però, com hem dit anteriorment, aquest nom ja el tenia la primera de les dues bandes formades abans de guerra. Si contrastem aquesta informació amb la documentació escrita de la que disposem, aquest nom ja existia, tal com s'explica en el llibre *Fulls d'història de la vila de Tivissa*.¹ De la mateixa manera el diploma esmentat anteriorment, ho diu ben clar: l'any 1923, una de les dues bandes de Darmós tenia aquest nom. No oblidem el que dona a entendre la procedència de cadascuna de les dues bandes, una obrera i l'altra catòlica —més ben dit, una d'esquerres i l'altra de dretes—, cosa que, després de la Guerra Civil, òbviament, va pesar més la de dretes que la d'esquerres, que quedà arraulida la banda de la Societat Obrera per allò d'“a callar toquen”. Tot i no estar documentat el motiu del nom de la “nova” banda, sembla que la victòria franquista per un costat i l'abaltiment i esgotament de la població de lluites i violència per l'altre varen facilitar aquesta fusió.

Fig. 2. La banda Iris de Paz de Darmós abans de la Guerra Civil espanyola

Després de la Guerra Civil, la banda de Darmós Iris de Paz va emprendre una remuntada durant els anys de postguerra, però, a causa de l'envelliment dels seus membres, d'una banda, i del fet que aleshores si no et posaves en política el nou règim et deixava tranquil; de l'altra, al final dels anys quaranta la banda Iris de Paz es va dissoldre. S'acabava així una etapa musical irrecuperable del poble de Darmós. El que sobta és que aquell entusiasme amb què va començar a "aprendre de nota" aquella generació que va haver de marxar a la guerra, no s'encomanés a la següent, tot fent possible la continuïtat d'aquesta. Tant sols dos noiets varen començar a estudiar solfeig: Joan Blanch, el nascut durant les Festes de Móra d'Ebre del 26 i que va ser cornetista durant la mili, i Miquel Escoda, que va arribar a debutar com a trompetista de la banda.

Anys després, aproximadament el 1964, un estiu, un noiet va sentir uns sons provinents del carrer que el van enlluernar. Era una nit d'estiu, d'aquelles de calor de veritat. Ningú va poder impedir que amb cinc anyets, d'una revolada sortís de casa a la recerca d'aquella música meravellosa que el transportava a un món, per a ell, màgic. A la cruïlla hi havia un home tocant un saxo i la gent que l'envoltava li tirava monedes, probablement de cèntim o cinc i deu cèntims a tot estirar. En una altra ocasió, un temps més enllà, aquest mateix noiet va ser sorprès pel seu pare, en Joan Blanch, fent uns tocs de diana amb el bombardí del seu avi, en Jaume Blanch, retirat i amb poca salut. Aquest dos fets van marcar profundament aquest noiet; tant que el van dur a voler estudiar música i a ser protagonista en la seva pròpia pell d'aquelles aventures que sentia explicar a casa de quan els músics anaven a tocar pels pobles, però els temps canviaven. L'experiència viscuda demostrava que una feina de músic no donava per a viure i els pares van mostrar-li un altre camí, però tossut i sorrut com ell, va començar a estudiar solfeig i piano, quasi d'amagatons i com qui no vol la cosa, per no donar-li gaire importància de cara en fora, no sigui que cridés massa l'atenció i a casa li tallessin l'aixeta. Estudiar música en aquells anys era complicat i a Darmós poc menys que una heroïcitat, però des del Colegio de las Hermanas Carmelitas de la Caridad de Falset es va sembrar la llavor del que seria el *modus vivendi* d'aquell noiet. Després de recórrer diversos conservatoris, es va poder dedicar a la música de manera professional. No va ser un camí fàcil, però amb l'excusa de tocar l'harmòni de l'església, que va ser l'escletxa per la qual el seu pare va accedir al fet que estudiés música, i aquella tossuderia persistent van tenir el seu efecte. El 2006 va presentar a Móra d'Ebre, el disc en format CD i LP *The Sounds of the River*, dedicat a l'Ebre.

Darmós continuava la tradició musical, tot i que d'una manera molt diferent, amb la figura d'aquell, "noiet", ara xicot. El fet de "saber de nota" com una cosa habitual de la cultura del poble va passar a ser l'excepció que confirma la regla. Enrere quedaven aquells anys gloriosos en què la música es vivia col·lectivament i formava part de l'essència mateixa del poble. Tan aviat com va poder va formar una coral infantil per al culte religiós, que es va mantenir fins que els vaillets van deixar de ser-ho. De la seva generació pocs en sabien quelcom, de la banda, i ningú la va poder veure mai en actiu.

A finals dels vuitanta, però, un nou personatge apareix de sobte i per sorpresa de tothom al poble. El xicot es casa amb la Mercè Freixes, de Barcelona, també músic de professió, i fixen la seva residència al poble. Al cap de poc temps són pares d'una noieta,

la Sara que demostra des de ben petiteta unes condicions excepcionals per a la música. Després va venir la Nerea, que, tot i els seus dots, va seguir d'altres camins i es va endinsar en el món de la dansa i la literatura.

Però la veritable llavor del “renaixement” musical a Darmós sorgeix de la mà de Mossèn Prudenci (1908–1995), capellà ja retirat contra la seva voluntat i que el Bisbat de Tortosa va instal·lar al poble per apaivagar la seva resistència a la jubilació. Era el primer i l'últim cop que vaig veure que a l'abadia hi vivia el capellà del poble.

De formació musical estricta, Mn. Prudenci més que formar un cor parroquial feia cantar els seus feligresos, que, a poc a poc van anar entrant en l'art del cant i fent un repertori adient al culte religiós, i assajaven quan Mn. Prudenci ho requeria. Recordo que els diumenges quan arribava a missa per tocar l'harmònim em donava les partitures (moltes vegades quasi intel·ligibles) del que havien assajat durant la setmana i que jo havia d'acompanyar; i si, per algun motiu, durant la missa, confonia una nota per una altra, ell era capaç de parar el cant i observar: “Això és un DO”; i jo contestava: “Aquí hi ha un SI.” Aleshores em deia “doncs toca un DO”, i continuàvem cantant. Era un personatge totalment autèntic.

A la mort de Mn. Prudenci, les persones que cantaven al culte religiós em van proposar que els assagés jo mateix les peces. Com a director de cor, em vaig adonar que era el moment de pujar un esgraó més i “reconvertir” aquell grup de cantaires en una coral. Hi havia bones veus i ganes de treballar i calia aprofitar-ho. Així naixia la coral Veus Amigues de Darmós, que es va presentar com a tal, amb un increment dels seus cantaires el 13 d'agost de 1996. D'aleshores ençà, va participar en diversos concerts, intercanvis i trobades, i el poble tornà a gaudir d'un ambient musical. Fins i tot, es va fer un enregistrament amb un repertori eclèctic que es va presentar per les Festes Majors d'estiu del 2001. Van ser uns anys molt intensos quant a l'activitat de la coral i també molt gratificants per a aquells que ho van saber valorar.

Des del principi, aquella noieta, la Sara, es va afegir a la coral i, amb d'altres cantaires, feia de solista en algunes ocasions. Allí va començar a aprendre a escoltar les altres veus, a controlar l'afinació i la disciplina del treball (que el director, que diuen que era molt estricte, li exigia), tot renunciant a hores d'esbarjo per poder assajar amb la coral. Tot seguit, va començar a estudiar música tocant el piano, però vistes les seves aptituds vocals, a principi de l'adolescència, va començar

“DIUEN QUE EL FUTUR NO ES POT PREDIR, PERÒ MAI ENTENDREM EL PRESENT SENSE CONÈIXER EL PASSAT: DUES PERSONES, PERE BLANCH I MN. BARRUFET, FA MÉS DE CENT ANYS, AMB L'ACCIÓ D'ENSENYAR DE NOTA A UNS QUANTS VAILETS VAN FER POSSIBLE QUE EL FIL CONDUCTOR DE LA MÚSICA ARRIBÉS FINS AVUI I QUE EL NOM DE DARMÓS, JUNTAMENT AMB EL DEL SEU VI, ES PASSEGI PER LLOCS I PAÏSOS QUE FA UNS QUANTS ANYS EREN IMPENSABLES.”

a estudiar cant, fins que un dia va dir als seus pares que es volia dedicar professionalment a la música i que volia ser cantant d'òpera. Després de les pertinents observacions i reflexions per part dels pares, es va respectar allò d'"has de fer el que t'agradi". D'aquesta manera començava la trajectòria de la que avui molts coneixen com "la soprano de Darmós", la Sara Blanch, que ha sabut i sap portar el nom del seu poble vagi on vagi.

Recordo que un dia em va dir sobre un concert al Liceu: "Quan vaig sortir a saludar em vaig emocionar en veure tota la platea plena de gent de Darmós, Tivissa, Móra d'Ebre i d'altres llocs de la Ribera. Em va donar tants ànims que semblava que només cantés per a ells."

Des d'aquells anys de principis del segle xx fins avui, amb més o menys intensitat, la música ha anat esquitxant la cultura del poble de Darmós. Diuen que el futur no es pot predir, però mai entendrem el present sense conèixer el passat: dues persones, Pere Blanch i Mn. Barrufet, fa més de cent anys, amb l'acció d'ensenyar de nota a uns quants vailets van fer possible que el fil conductor de la música arribés fins avui i que el nom de Darmós, juntament amb el del seu vi, es passegi per llocs i països que fa uns quants anys eren impensables. A Darmós, la Ribera d'Ebre, les Terres de l'Ebre, a tot el país hi ha grans professionals de la música... Donar un lloc a la cultura a casa nostra és responsabilitat de tots. No permetem que només actuïn fora de les terres que els han vist néixer.

NOTES

1. MÀRIUS BRU, F. (1955). *Fulls d'història de la vila de Tivissa*, AYMA, Editors, Tarragona.